

SZALMA Éva

Recenzió Berzsényi Emese „Bűnös vagy ártatlan – Az európai középkor fogyatékoságtörténete című könyvéről

A fogyatékoság mindig is kiszolgáltatott élethelyzetet eredményezett és a fogyatékos személyek számára a társadalomban elfogadás és segítségnyújtás kulcsfontosságú. A szerző számára a fogyatékos személy, mint társadalmi szereplő a fontos és a társadalom, amely e személyt elfogadja vagy elutasítja. *Berzsényi Emese* jelen könyve egy több tíz éve tartó kutató- és publikációs munka legújabb állomása. Erre a témára fókuszáló írása 2015-ben jelent meg, „*A társadalmi gondoskodás és tanítás történelmi előképei*” címmel. Ezt követték a „*Kiválasztott vagy megbélyegzett? – Tanítások a fogyatékoságról: a zsidóság, a kereszténység és az iszlám szent könyvei szerint*” (2020) és az ez év áprilisában megjelent „*Bűnös vagy ártatlan? – Az európai középkor fogyatékoságtörténete*” című könyvei.

A szerző „*A hivatás és a megváltásra való isteni meghívás filozófiája a nyugat eszmetörténetében, avagy a munka szentsége és a világ rendje*” című írása angolul is megjelent (2022, 2024b), lehetőséget adva a nemzetközi diskurzusra is. A szakmai közönség idén április 25-én Sopronban a 17. „*Képzés és*

Gyakorlat” nemzetközi neveléstudományi konferencián, és május 24-én Egerben a HUCER (HERA) konferencián nyerhetett bepillantást a szerző legújabb fogyatékoságtörténeti kutatásába.

A fogyatékos személyek helyzete és szerepe változó volt a különböző társadalmi kontextusokban, és a középkori társadalom reakciói és attitűdjei is sokszínűek voltak az elfogadástól az elutasításig. Az európai középkor fogyatékoságtörténete olyan kérdésekre fókuszál, mint hogy hogyan tudtak ezek az emberek beilleszkedni és hasznos tagjai lenni a közösségnek, milyen lehetőségeik voltak a különböző társadalmi rétegekben született személyeknek, hogyan segíthetett a közösség a rászoruló fogyatékos személyeken, és milyen eszmetörténeti irányvonalak mentén valósult meg a sérültég elfogadása vagy elutasítása. A középkor európai fogyatékoságtörténetének kutatásában egyedülálló megközelítést alkalmazva, a kutató célul tűzte ki egy átfogó kép megalkotását, amely nem csupán a történelemkönyvek általános szemléletét tükrözi, hanem a fogyatékos emberek életét, körülményeit és lehetőségeit vizsgálja. A neveléstörténet határterületén mozgó, vallástörténeti, teológiai alapokon álló értekezés, mivel a szerző szerint a vallás, az egyház tanításai és ellenőrzése az emberek életének minden mozzanatát meghatározta. „*Betekintéssel bírt lelkük legrejtettebb zugaiba, és a megfélemlítés pszichológiájának alkalmazott pedagógiai módszereivel meghatározta gondolkodásukat, egyéniségüket, egymáshoz és a világhoz való viszonyukat.*” (Berzsényi, 2024. 18.)

A középkori keresztény filozófia és teológia kutatói gyakran elhanyagolják a fogyatékoság témáját. Ennek részben az az oka, hogy a korabeli művekben nem szerepel a „fogyatékoság” kifejezés, és a rá utaló tulajdonságok is kevés számban találhatók meg. Emellett a fogyatékoságot sokáig inkább

bűnként kezelték, *Augustinus Aurelius* tanításaira hagyatkozva. Az egyén fogyatékoságát gyakran a bűn örökségének tekintették, ami erkölcstelenséget sugallt. *Aquinói Szent Tamás* a 13. században már az istenképesség felől közelítette meg ezt a kérdést, de bár enyhítette a *Szent Ágoston* féle szigort, a fogyatékoság stigmája továbbra is megmaradt.

A kötetben második kiemelt témaként a kolduskultúra kerül bemutatásra. A szegénység a középkorban, nem csupán egzisztenciális probléma volt, hanem egy összetett, ideológiai, politikai, vallási, gazdasági, társadalmi, közbiztonsági és közegészségügyi kölcsönhatás, amely főleg a városokban a lakosság közel egyharmadát érintette. További érdekessége a műnek az életvilágról szóló rész, mely olyan részleteket mutat be a középkor történetében, melyeknek fontosságát a tudomány is sokáig alábecsülte. Ilyenek például a klíma és az emberiség történeti változásainak összefüggései, az öltözködés, az étkezés, a lakhatás lehetőségei, az időhöz való viszony és a munka értékének megítélése. Olyan részletek ezek, amelyek részei mindennapi életünknek, de fejlődéstörténeti vonalon ritka a bennük rejlő lehetőségek vizsgálata, főleg a fogyatékos személyek szemszögéből.

Ez egy narratív pedagógiai kutatás, közérthető, könnyen befogadható, és tudományosan igényes mű, megvalósítva a szerző azon bevallott célját, hogy lebontsa a tudományos világban jelen lévő vastag egyetemi falakat és kutatási eredményeit széles körben tegye elérhetővé.

Felhasznált szakirodalom:

- Berzsenyi, Emese (2024a). *Bűnös vagy ártatlan? - Az európai középkor fogyatékoságtörténete*. Budapest, Magyarország: Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt.
- Berzsenyi, Emese (2024b). Reflections on Faith, Work, Profession and the Call to Salvation in Western Intellectual History – Early Modern Periods. In: Tovar Caro, Edmundo; Vendrell Vidal, Eduardo; Cukierman, Uriel R.; Auer, Michael E. (szerk.). *Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education: Proceedings of the 26th International Conference on Interactive Collaborative Learning (ICL2023)*, Volume 4. Cham, Svájc: Springer NatureSwitzerland AG, 474-484.
- Berzsenyi, Emese (2022). A hivatás és a megváltásra való isteni meghívás filozófiája a nyugat eszmetörténetében, avagy a munka szentsége és a világ rendje. In: Benedek, András (szerk.) *Szakképzés-Pedagógiai Tudományos Közlemények 3. 2022/1*. Budapest, Magyarország: BME GTK MPT, 15-23.
- Berzsenyi, Emese (2020). *Kiválasztott vagy megbélyegzett? – Tanítások a fogyatékoságról: a zsidóság, a kereszténység és az iszlám szent könyvei szerint*. Budapest, Magyarország: Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt.
- Berzsenyi, Emese (2015). A társadalmi gondoskodás és tanítás történelmi előképei. *Iskolakultúra*, 2., 100-112.